

ЛІТЕРАТУРА

1. Агошкова Е. Б. Эволюция понятия системы / Е. Б. Агошкова, Б. В. Ахлибининский // Вопросы философии. – 1998. – № 7. – С. 170–179.
2. Вища освіта України і Болонський процес / за ред. В. Г. Кремея; авт. кол.: Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 382 с.
3. Гаидзюра В. П. Концепція шкодочинності в екології / В. П. Гаидзюра, В. В. Грубінко. – К. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – 144 с.
4. Грубінко В. В. Концепция адаптации в контексте современной экологической ситуации / В. В. Грубінко / Проблемы экології культури і духоунасці. – Минск: ISK, 1997. – С. 23–28.
5. Грубінко В. В. Програма та методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Загальна екологія» (за вимогами кредитно-модульної (трансферної) системи на основі компетентнісного підходу) / В. В. Грубінко. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 44 с.
6. Грубінко В. В. Стратегії модернізації і змісту вищої освіти в контексті реалізації болонських принципів // В. В. Грубінко, А. В. Грубінко // Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2008. – С. 91–101.
7. Грубінко В. В. Біологічна наука і освіта в контексті освітніх євроінтеграційних процесів / В. В. Грубінко, В. Д. Романенко // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія. – 2009. – № 1–2. – С. 3–10.
8. Грубінко В. В. Принципи описания стану біо-, екосистем / В. В. Грубінко // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія. – 2010. – № 2. – С. 123–136.
9. Киязева Е. Н. Синергетика как новое мпровидение: диалог с И. Пригожиным / Е. Н. Киязева, С. Н. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 3–20.
10. Пригожин И. Порядок из хаоса: новый диалог с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.
11. Система. Симметрия. Гармония / ред. В. С. Тюхтина, Ю. А. Урманцева. – М.: Мысль, 1988. – 318 с.
12. Уголев А. М. Принципы организации и эволюции биологических систем / А. М. Уголев // Журнал эволюционной биохимии и физиологии. – 1989. – Т. 25. – № 2. – С. 215–233.
13. Урманцев Ю. А. Общая теория систем: состояния, приложения и перспективы развития / Ю. А. Урманцев // Система. Симметрия. Гармония / ред. В. С. Тюхтин, Ю. А. Урманцев. – М.: Мысль, 1988. – С. 38–130.
14. Goldberger A. L. Some observations on the question: Is ventricular fibrillation «chaos»? / A. L. Goldberger // Physica. – 1986. – Vol. 190. – P. 282–289.

УДК 613. 8+371.71

І. В. ШЕРЕМЕТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНТИАЛКОГОЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Розглядаються історико-соціальні умови виникнення проблеми формування здорового способу життя. Доводиться згубний вплив алкоголю на розвиток молодого організму. Паголошується, що підростаюче покоління не володіє достатнім рівнем знань про способи збереження та зміцнення здоров'я. Показано, що на формування навичок здорового способу життя впливає діяльність людини: її прагнення досягти поставленої мети, реалізувати власні амбіції та бажання. Даються практичні рекомендації щодо формування навичок здорового способу життя підростаючого покоління.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, антиалкогольна пропаганда, норми і правила здорового способу життя.

ІІ. В. ШЕРЕМЕТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ АНТИАЛКОГОЛЬНОЙ ПРОПАГАНДЫ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ

Рассматриваются историко-социальные условия возникновения проблемы формирования здорового образа жизни. Доказывается пагубное влияние алкоголя на развитие молодого организма.

Отмечается, что подрастающее поколение не обладает достаточным уровнем знаний о способах сохранения и укрепления здоровья. Показано, что на формирование навыков здорового образа жизни влияет деятельность человека: его стремление достичь поставленной цели, реализовать собственные амбиции или желание. Даются практические рекомендации по формированию навыков здорового образа жизни подрастающего поколения.

Ключевые слова: *здоровый образ жизни, охрана здоровья, вредные привычки, антиалкогольная борьба, образование, антиалкогольное воспитание, средства физического воспитания, нормы и правила здорового образа жизни.*

I. V. SHEREMET

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ANTI-ALCOHOL PROPAGANDA IN THE CONTEXT OF REALISATION OF THE HEALTHY WAY OF LIFE

The article emphasizes historical and social conditions of rising problem of the formation of the healthy way of life. We prove deleterious effects of alcohol on the development of young body. There is noted that the rising generation does not possess sufficient level of knowledge about techniques of preservation and promotion of health. We show that human activities influence the formation of healthy lifestyles: his desire to reach a goal, realize his own ambitions or wishes. There are given practical recommendations on the formation of healthy lifestyle for rising generation.

Keywords: *healthy lifestyle, health protection, pernicious habits, anti-alcohol fight, education, anti-alcohol education, physical education facilities, standards and rules of healthy living.*

Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Відповідно до Основного Закону держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно впровадити завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства і країни. Освіта та здоров'я також є взаємодоповнюючими компонентами успішного повсякденного буття дітей та молоді. Результати різноманітних досліджень дозволяють стверджувати, що традиційна система освіти більше зорієнтована на здобуття знань та інформації, а формування життєвих умінь і навичок недостатнє, рівень підготовки дітей до самостійного життя не відповідає сучасним вимогам. Підліткам потрібні не лише знання, а й життєві навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати цілі, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість життя.

Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна екологічна криза актуалізували проблему збереження фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я підростаючого покоління. Це поставило перед загальноосвітньою школою завдання створення таких умов розвитку учнів, які б сприяли утвердженню здорового способу життя, гармонізації їх взаємин з довкіллям.

Мета статті: на основі аналізу праць педагогів, медиків, вчителів-практиків, соціальних працівників висвітлити теоретико-методичні аспекти антиалкогольної пропаганди в контексті реалізації здорового

В останні десятиліття проблема охорони здоров'я громадян України є однією з пріоритетних завдань соціальної програми нашої держави, адже майбутнє країни, її політичний, економічний та культурний розвиток залежать від рівня піклування про здоров'я нації, особливо підростаючого покоління. Важливим елементом є також уміння сформувати у молоді стійку мотивацію до здорового способу життя та потреба здійснити комплекс здоров'язберігаючих заходів, спрямованих на усвідомлення ними цінності власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

У процесі формування цього нового соціального замовлення держави важливу суспільно-виховну функцію виконує освіта. Досягнення повноцінного розвитку людини в гармонії з навколишнім світом можливе лише за умови забезпечення неперервності освітньо-виховного впливу на особистість. В зв'язку з цим школа, громадські організації, навчально-виховні заклади різних типів та рівнів ставлять перед собою завдання поліпшення стану здоров'я дітей, формування у них елементарних навичок гігієни та здорового способу життя.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Проблеми здоров'я і здорового способу життя учнівської молоді та умови їх оптимізації стали предметом дослідження філософів, медиків, психологів, педагогів. Теоретико-методологічні засади цих питань сформульовано у працях А. Г. Здравомислова, І. Н. Ємирова, Л. П. Єущенко та ін. Питання формування здорового способу життя з позицій медицини розкрито в роботах М. М. Амосова, Н. В. Артамонова, А. П. Леонтьєва, Ю. П. Лісіцина, Р. Є. Мотилянської, В. Є. Язловецького та ін. Психолого-педагогічні аспекти виховання здорового способу життя дітей і молоді розглянуті в дослідженнях Т. Є. Бойченко, Г. П. Голобородько, М. Є. Кобринського, Т. Ю. Круцевич та ін. Формування здорового способу життя засобами фізичного виховання досліджували В. Г. Арефгев, О. Ф. Артюшенко, О. М. Вацеба, Г. І. Власюк, Л. В. Волков та ін.

Формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань. Однак необхідність збереження здоров'я і запобігання його руйнації, зокрема зловживання алкоголем, потребує подальшого всебічного і комплексного вивчення всіх можливих форм вкорінення в систему освіти формування здорового способу життя.

В Україні, на жаль, останнім часом загострилася проблема пристрасті до алкоголю населення всіх вікових категорій, передусім неповнолітніх. Єпочатку вживання молодими людьми алкоголю має епізодичний характер (відзначення днів народження та різних свят і подій), але поступово перетворюється в звичку. Дослідження вчених засвідчують, що майже третина опитаних старшокласників (учнів 10–11 класів) визнають, що вживають спиртні напої не рідше одного разу в тиждень, а дев'ять відсотків – регулярно.

За даними дослідження А. Ляховича, серед опитаних студентів, які зловживали алкоголем, розпочинали його вживати у віці 11–13 років – 40%, 14–15 років – 40% і в 16–17 років – 20%. Інакше кажучи, у віці 15–18 років кожен шостий студент (62%) прилучався до спиртного. 71% студентів починали вживати алкоголь у шкільні роки. Відомі дослідники проблем алкоголізму Б. і М. Левіни, опитавши кілька тисяч старшокласників, встановили, що 93,9% хлопців та 86,6% дівчат до моменту закінчення школи вже знали смак вина.

Фізична культура як засіб є системою заходів, котрі забезпечують процес формування цінностей під час специфічної активності людини, що сприяє якісному вирішенню завдань, які стоять перед людиною, та й суспільством.

Антиалкогольне виховання молоді засобами фізичної культури, на думку В. Сухомлинського, є тією базою, на якій формується уявлення про норми і правила здорового способу життя, піклування про здоров'я і життя як найвищі цінності.

В антиалкогольному вихованні на заняттях з фізичного виховання важливо підібрати методику виховного впливу на молодь. Вдалий її вибір сприяє активізації мислення, посилює увагу, збуджує інтерес у учнів, студентів до поданої інформації. Подаючи антиалкогольну інформацію, важливо спонукати молодь до роздумів, співставлень фактів та явищ, а також оцінювання їх. Цього досягають, коли антиалкогольна інформація особисто значуща для молодих людей, коли вони мають можливість побачити в ній своє місце, своє сучасне і майбутнє.

Культурна активність, що полягає у творчій діяльності, заняття цікавими справами (читання книжок, слухання радіо, перегляд телепередач, відвідування кіно чи театру й ін.) сприяє зменшенню вживання алкоголю неповнолітніми.

Спортивна активність є одним з чинників, який найсильніше впливає на зменшення вживання алкоголю. Його споживання значно нижче серед осіб, котрі займаються спортом, туризмом, мандрівками, ніж серед байдужих до спорту.

Вартий уваги досвід антиалкогольного виховання школярів у Фінляндії. Тут у 1883 р. в місті Або з'явилося товариство «Друзі тверезості». У 1889 р. виникло товариство тверезості студентів, а через шість років почали з'являтися дитячі організації тверезості під загальною назвою «Спілка надії», в яких діти перебували до 15 років. Згодом вони могли вступати в спілку тверезості дорослих. Незабаром ці організації об'єдналися і створили Спілку тверезості учнівської молоді Фінляндії. Спілка почала видавати свій антиалкогольний журнал. У навчальних закладах для учнів було введено екзамен тверезості, на якому вони писали твори на антиалкогольну тему. Авторам творів видавалося спеціальне свідоцтво.

У бельгійських школах, згідно з ідеями проекту Всесвітньої Організації Здоров'я, існують школи зміцнення здоров'я. Єпочатку з'явилися осередки зміцнення здоров'я –

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

невеликі групи відібраних з тих людей, котрі будуть працювати щодо зміцнення здоров'я у школі. До осередку входять представники дирекції, учителів, допоміжного персоналу, учнів, психо-соціальних і медичних установ, що працюють спільно зі школою, консультативного центру для підлітків. Президентом осередку зміцнення здоров'я є шкільний координатор з питань здоров'я.

Стосовно антиалкогольної виховної роботи із сім'ями становить певний інтерес діяльність італійської Асоціації алкоголіків, що лікуються. Ідея програми полягає в тому, що алкоголізм не треба лікувати як хворобу, а потрібно змінити спосіб життя і культуру, які підтримують алкоголізм, і стиль життя сім'ї у певному мікросередовищі. За місцем проживання сім'ї працюють клуби через залучення всієї сім'ї до їхньої роботи, організацію сімейного тренінгу і місячної освітньої програми на основі індивідуального підходу. Освітні програми включають ознайомлення з темами: «Алкоголь, екстаз і молоді люди», «Алкоголь і жінка», «Алкоголь і робота», «Алкоголь і в'язниця», обговорення багаторівневих проблемних ситуацій, консультування з проблем алкоголізму.

У багатьох країнах одним із шляхів подолання поширення алкоголізму серед молоді є визначення віку, з якого молодим людям не дозволяється купувати алкогольні напої. Так, сьогодні в усіх штатах США допустимий вік для продажу алкоголю становить 21 рік. Три із шести штатів Австралії на початку 1970-х років знизили допустимий вік з 21 до 18 років. У результаті злочинність неповнолітніх (17–21 рік) підвищилася на 20–25% порівняно з рештою трьома штатами, так і з попереднім рівнем у цих штатах.

Дані наукових досліджень показали, що обмеження продажу алкоголю за віком сприяє збереженню свого впливу на молодих людей і після того, як вони впростають. Окрім того, розвиток алкогольної залежності є тривалим процесом і тому збільшення допустимого віку призводить до зменшення кількості людей, в яких протягом життя розвивається алкоголізм.

Зауважимо, що для побудови системи антиалкогольної виховної роботи із учнями у навчально-виховній роботі української національної школи важливо використати із зарубіжного досвіду окремі прогресивні підходи до впрішення цієї проблеми, а саме:

- гуманістичний підхід до організації антиалкогольного виховання школярів;
- залучення школярів до боротьби з поширенням алкоголю серед неповнолітніх;
- використання в антиалкогольній виховній роботі з учнями авторитету лідерів учнівського колективу, непримиренних до проявів вживання алкоголю ровесниками;
- створення в учнівських колективах атмосфери, яка протидіє поширенню алкоголю серед школярів;
- єдність педагогів, батьків та інших причетних до антиалкогольної виховної роботи спеціалістів у подоланні цього асоціального явища серед неповнолітніх.

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України традиційно реалізує багаторічну цілеспрямовану діяльність щодо формування здорового способу життя дітей, керуючись законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», а також багатьма нормативно-правовими актами, які безпосередньо спрямовані на впрішення проблем здоров'я молоді, що навчається.

Особливого значення міністерство надає підвищенню рівня інформованості дітей і молоді, формуванню мотивації до здорового способу життя і безпечної поведінки шляхом уведення нових навчальних програм, методик, поширення тренінгової інтерактивної та індивідуально-консультативної роботи, видання тематичної навчальної літератури, підготовки кадрів для профілактичної діяльності за цим напрямом, покращення системи ранньої профілактики, психолого-педагогічного діагностування, індивідуальної роботи, використання існуючого наукового та методичного потенціалу, вивчення передового досвіду. У навчальних закладах передбачено створення інформаційних куточків з адресами, телефонами та режимом роботи установ та організацій, що надають кваліфіковану професійну допомогу і послуги підліткам, молоді та батькам із вищезазначених проблем: центри соціальних служб для молоді, наркологічні центри, центри здоров'я, центри боротьби зі СНІДом, науково-методичні центри практичної психології та соціальної роботи, відділи у справах неповнолітніх, центри реабілітації наркозалежної молоді, громадські організації тощо. Ведеться пропедевтична робота серед батьків, одним із завдань якої є пропаганда позитивного родинного виховання, запобігання появі у дітей звички до алкоголю та наркотиків.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

У співпраці з міжнародною громадською організацією «Дитячий культурно-просвітницький центр» за сприяння ЮНІСЕФ у 2003 р. здійснено проект щодо профілактичної роботи серед дітей віком 9–12 років із запобігання поширенню ВІЛ/СНІДу, розроблено інформаційно-освітні матеріали (книжка коміксів) підлітками для підлітків. Діти вказаного віку отримали можливість ознайомитися з визначеними проблемами у цікавій та змістовній формі. Органи управління освітою на місцях реалізують програму «Здоров'я через освіту», в межах якої в практичній діяльності навчальних закладів застосовується система ранньої профілактики поширення шкідливих звичок, психолого-педагогічне діагностування, індивідуальна виховна робота для попередження девіантної поведінки дітей та молоді, використовується наявний науковий та методичний потенціал.

Однак однією з проблем є те, що навчання культури здоров'я у навчальних закладах України реалізується найчастіше формально, епізодично, без урахування тенденцій, що існують у молодіжному середовищі. З посеред суттєвих причин є брак відповідно підготовлених педагогів (12–15% у міській та 6–8% у сільській місцевості). Тому у школах країни реалізується програма ПРООН/ЮНЕІДЄ «Сприяння просвітницькій роботі за методикою «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя». Її впровадження забезпечило підготовку педагогів-тренерів для роботи з учнівською та студентською молоддю, волонтерів, які працюють з однолітками за цією програмою. У багатьох областях проводиться підготовка старшокласників для волонтерської роботи серед однолітків з профілактики шкідливих звичок за концепцією «рівний – рівному». У межах реалізації зазначеної програми постійно проводяться регіональні семінари педагогів-тренерів, навчальні заклади забезпечуються методичною літературою та навчальними посібниками.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 27 лютого 02 р. № 148 «Про підвищення ролі профілактичної роботи серед дітей та молоді щодо запобігання незаконному вживанню алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин», одним з першочергових завдань для органів управління освітою було визначено розробку регіональних програм, спрямованих на протидію незаконному вживанню алкоголю, обігу наркотичних засобів та поширенню наркоманії. Цим наказом міністерство зобов'язало органи управління освітою підвищити рівень відповідальності керівників навчальних закладів за стан роботи щодо недонущення поширення та вживання алкогольних та наркотичних засобів у навчальних закладах, переглянути і доповнити програми з формування здорового способу життя, розробити нові форми і методики щодо профілактичної роботи з дітьми, які би сприяли виробленню у підлітків негативного ставлення до алкоголізму та наркоманії як явища.

Отже, ефективна реалізація ідей формування здорового способу життя можлива за умови раціонального використання фінансових, технологічних, матеріальних, інтелектуальних та інших ресурсів держави, що спрямовуються на формування фізично, психічно, соціально, морально здорової особистості з високим рівнем громадянської відповідальності, готової до самостійного вибору власного місця в житті, котра поважає батьків, інших людей, які її оточують, із сформованою культурою спілкування, веде здоровий спосіб життя, прагне до самовдосконалення, толерантна, добродісна, милосердна, доброзичлива.

Таким чином, із вищевказаного можемо зробити певні висновки.

1. Останнім часом в Україні загострилася проблема пристрасті до алкоголю населення всіх категорій, зокрема й неповнолітніх. Факторами, які сприяють поширенню цього соціального зла серед учнівської молоді, є: несприятливі сімейні умови; нездорова морально-психологічна атмосфера в учнівському колективі; погана організація дозвілля; негативний вплив засобів масової інформації; доступність алкоголю для неповнолітніх та ін. Знання педагогами цих факторів, їх вивчення дозволяє кваліфіковано будувати виховну роботу, спрямовану на зниження негативного їх впливу на учнівську молоддь.

2. Антиалкогольна виховна робота повинна вирішувати такі завдання: озброєння учнів системою знань про шкідливий вплив алкоголю на організм людини і її діяльність; формування певних психологічних гальм, які стримували б її у сприятливих для вживання алкоголю ситуаціях; прищеплення школярам непримиренного ставлення до фактів вживання алкоголю, залучення їх до боротьби з цим соціальним злом; своєчасне виявлення тих, хто періодично вживає спиртне і проведення з ними відповідної виховної роботи; вивчення чинників середовища, які зумовлюють алкоголізацію учнів і подолання їх негативного впливу.

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

3. Антиалкогольне виховання здійснюється як під час вивчення передбачених навчальним планом навчальних предметів, так і в позанавчальний час. Значні можливості в цьому процесі має предмет фізичної культури та позаурочна фізкультурно-спортивна робота.

4. Вивчення досвіду антиалкогольного виховання старшокласників засобами фізичної культури в умовах загальноосвітньої школи і сім'ї дозволило виявити певні недоліки в цьому напрямку виховної роботи, а саме: нерозробленість змісту антиалкогольного виховання старшокласників; недостатнє використання потенційних можливостей фізичної культури в антиалкогольному вихованні учнів; недостатня орієнтація старшокласників на формування почуття відповідальності за своє здоров'я; непідготовленість вчителів фізичної культури й батьків до антиалкогольного виховання молодих людей тощо.

5. Вивчення зарубіжного досвіду антиалкогольного виховання шкільної молоді засвідчує, що з нього можна використати цікаві прогресивні підходи у вирішенні окремих проблем алкогольної залежності та формування здорового способу життя учнів в навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв О. І. Шкідливі звички серед учнівської молоді: навчальний посібник / О. І. Алексєєв, І. Б. Чень. – Дрогобич: Коло, 2002. – 136 с.
2. Ведмеденко Б. Ф. Профілактика негативних звичок учнів засобами фізичної культури та спорту / Б. Ф. Ведмеденко // Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівської та студентської молоді. – К.: ІСДО, 1994. – С. 14–60.
3. Гаврик Я. Т. Про деякі напрямки впровадження фізичної культури і спорту серед молоді / Я. Т. Гаврик, О. Ф. Смірнов // Роль фізичної культури в здоровому способі життя: матеріали III Всеукраїнської конференції. – Львів: ЛДМУ, 1997. – С. 1–9.
4. Колесов Д. В. Беседи об антиалкогольном воспитании: книга для учителя. / Д. В. Колесов – М.: Просвещение, 1987. – 80 с.
5. Крохмаль С. С., Коструба М. М. Формування особистості вчителя як організатора антиалкогольної роботи // Валеологія. – 1996. – №1. – С. 3–7.
6. Маюров А. Н. Антиалкогольное воспитание: пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 189 с.
7. Фізична культура та здоровий спосіб життя: матеріали I Міжнародної конференції. – Вінниця: ВДП 1993. – 216 с.

УДК 159.98:199.944

О. В. ТОПЧИЙ

ПРОБАЕМА ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ КУРСАНТІВ В ЗАРУБІЖНИХ ВІЙСЬКОВИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Показано порівняльний аналіз виховання лідерських якостей у курсантів (кадетів) у зарубіжних військових вищих навчальних закладах (ВПЗ). Визначено основні підходи до створення умов стимуляції та мотивації формування бажаних якостей. Висвітлена реалізація завдань навчальних підходів до лідерського виховання майбутніх офіцерів у професійних, у кадрово-призовних арміях, що реалізовується у ВПЗ зарубіжних країн

Ключові слова: лідерські якості, мотивація, самовиховання, лідерське виховання, військовослужбовець.

О. В. ТОПЧИЙ

ПРОБАЕМА ВОСПИТАНИЯ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ КУРСАНТОВ В ЗАРУБЕЖНЫХ ВОЕННЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Приведен сравнительный анализ воспитания лидерских качеств у курсантов (кадетов) в зарубежных военных высших учебных заведениях. Определены основные подходы к обеспечению условий стимуляции и мотивации формирования требуемых качеств. Освещена реализация задач учебных подходов лидерского воспитания будущих офицеров, как в профессиональных, так и в кадрово-призывных армиях, реализуемой в вузах зарубежных стран.